

Respublika OAK jurnali

ISSN 2181-4201

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY-METODIK JURNALI

10.00.00 FILOLOGIYA FANLARI

13.00.00 PEDAGOGIKA FANLARI

SENTYABR 2026, 6-SON

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
<https://etjournal.buxdpi.uz>

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI ILMIY – METODIK JURNAL

№. 6

BUXORO – 2026

ANIQ VA TABIIY FANLAR

CHAQIRIQQACHA HARBIY TA'LIM YO'NALISHI TALABALARNING O'QUV MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI.

Aminov Pahlavon Hamid o'g'li,

Buxoro davlat pedagogika instituti Harbiy ta'lim fakulteti

“Chaqiriqqacha harbiy ta'lim” yo'nalishi magistranti.

pablogalebexpress04@gmail.com

Annotatsiya: O'quv mashg'ulotlari jarayonida talabalar oldiga qo'yiladigan vazifa bilan ularning bilimlari va aqliy rivojlanishi ko'rsatkichlari o'rtasidagi ziddiyat katta ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonidagi ziddiyatlarni hal qilish eng maqbul ta'lim metodlari, vositalarini tanlashni taqozo qiladi. O'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning umumiy me'yorlari ta'lim qonuniyatlari va tamoyillari bilan uzviy bog'liq. Harbiy fanlarda ta'lim qonuniyatlari ta'lim jarayoni komponentlari maqsad, mazmun, metod, shakl, natija o'rtasidagi aloqalarni ifoda etadi. Ofitser-o'qituvchi o'quv mashg'ulotlarining qonuniyatlarini yaxshi bilsagina, ta'lim jarayonini ongli, samarali boshqara oladi. O'qituvchi unutmashligi lozim, ta'lim jarayonida didaktik qonuniyatlar bilan birga psixologik, gnoseologik, fiziologik qonuniyatlar ham bor. O'quv jarayonining qonun va qonuniyatlari ta'lim jarayonining tamoyillari va qoidalari uchun nazariy va amaliy asos shaklida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, bilim, mashg'ulot, komponent, qonuniyat, ta'lim, aqliy rivojlanish, qiziqish, o'quv mashg'uloti, faoliyat, shijoat, yuksak metod, onglik, faollik, ofitser.

ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ В РАМКАХ ПРОГРАММЫ ДОПРИЗЫВНОГО ВОЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

Аминов Пахлавон Хамид угли,

Магистрант, специализирующийся на «Допризывного военного образования» на факультете военного образования Бухарского государственного педагогического института.

pablogalebexpress04@gmail.com

Аннотация: В процессе обучения существенное значение имеет несоответствие между задачами, поставленными перед учащимися, и показателями уровня их знаний и интеллектуального развития. Разрешение противоречий, возникающих в ходе образовательного процесса, требует подбора наиболее адекватных методов и средств обучения. Общие требования к организации учебных занятий неразрывно связаны с закономерностями и принципами обучения. В системе военного образования принципы обучения определяют взаимосвязи между компонентами образовательного процесса: целями, содержанием, методами, формами и результатами. Офицер-преподаватель может осознанно и эффективно управлять образовательным процессом лишь при условии глубокого понимания принципов, лежащих в основе учебных занятий. Преподавателям следует учитывать, что образовательный процесс опирается не только на дидактические, но и на психологические, гносеологические и физиологические принципы. Закономерности и принципы процесса обучения служат теоретической и практической основой для принципов и правил обучения.

Ключевые слова: духовность, знания, учебное занятие, компонент, принцип, образование, умственное развитие, интерес, образовательное занятие, деятельность, усердие, передовой метод, сознание, вовлеченность, офицер.

LEGAL PRINCIPLES GOVERNING THE ORGANIZATION OF TRAINING SESSIONS FOR STUDENTS IN THE PRE-CONSCRIPTION MILITARY TRAINING PROGRAM.

Aminov Pahlavon Hamid ugli,

Master's student specializing in “Pre-prescription Military Training” at the Faculty of Military Education, Bukhara State Pedagogical Institute.

pablogalebexpress04@gmail.com

Abstract: During the instructional process, the discrepancy between the tasks assigned to students and the indicators of their knowledge and intellectual development is of great significance. Resolving contradictions within the educational process necessitates the selection of the most appropriate teaching methods and tools. The general standards for organizing instructional sessions are inextricably linked to educational laws and principles. In military education, the principles governing instruction describe the interrelationships among the components of the educational process: objectives, content, methods, forms, and outcomes. An officer-instructor can manage the educational process consciously and effectively only by thoroughly understanding the principles that govern training sessions. Instructors must bear in mind that the educational process involves not only didactic principles but also psychological, epistemological, and physiological ones. The laws and principles of the training process serve as the theoretical and practical foundation for the principles and rules of instruction.

Key words: spirituality, knowledge, training session, component, principle, education, mental development, interest, educational session, activity, zeal, advanced method, consciousness, engagement, officer.

Kirish. Bugungi kunda respublikamizda amalga oshirilayotgan ta’lim sohasidagi islohotlarning maqsadi shaxsni yuqori darajadagi jismoniy, axloqiy, estetik va aqliy rivojlanishi uchun sharoit yaratishdir. Shu maqsadga erishish mustaqil davlatimizning intellektual potensialini yuqori pog‘onasiga ko‘tarilishi uchun xizmat qiladi. Shular qatorida ta’kidlash joizki, uchinchi ming yillik ta’limini insoniyat faoliyatining zarur keng ko‘lamli sohasi sifatida e’tirof qilmoqda. Zamonaviy rivojlanishning bosqichida jamiyat ijtimoiy hayotning hamma sohalarida murakkab globallashtirish jarayonlarini boshdan kechirmoqda, ular yuqori shiddat va hodisalarning o‘zaro bog‘liqligi bilan alohida bo‘lmoqda. Fan va texnika yutuqlarini hayotga tatbiq etish inson faoliyatining deyarli barcha sohalarining jadal rivojlanishiga zamin yaratdi. Shu asosda mutaxassislarini kasbiy tayyorlashning o‘rni sezilarli darajada oshdi. Shunga asoslanib, ta’lim sifatini oshirish va uni doimiy tarzda takomillashtirish zarurati vujudga keldi. Ta’lim nazariyasi ma’lum bir jamiyatni ta’lim tizimida mavjud bo‘lgan ta’lim jarayonini qonuniyatlarini va uni xususiyatlarini yoritish bilan shug‘ullanadi. Shu bilan birga ta’lim nazariyasi ta’lim jarayonini mazmunini pedagogik asoslarini aniqlaydi, ta’lim metodlari tizimini, o‘quv-tarbiya muassasalarida ta’limni tashkil etish shakllarini ishlab chiqadi. Ta’kidlash kerakki, ta’lim jarayonida didaktik qonuniyatlar bilan psixologik va fiziologik qonuniyatlar ham bor. Demak, ta’lim bir vaqtda boshqa fanlarni ham (psixologiya, fiziologiya) obyekti bo‘la oladi[1].

Har qanday ta’lim jarayonining metodlik tarixini bilish nazariyasi tashkil etadi. An’anaviy ta’lim jarayonining asosi materialistik bilish nazariyasi hisoblanib, obyektiv muhitni moddiyligini, uni o‘zlashtirilishini ifodalab, bilish jarayonini mohiyatini ochib beradi. Materialistik falsafaga asosan bilish jarayoni — bu obyektiv moddiy borliqni bizning miyamizda aks etishidir. Ammo bu obyektiv reallikni g‘oyamizda shunchaki aksi emas, bu jarayonlarni mavhumlashtirish, ilmiy tushunchalarni, qonun va qonuniyatlarni shakllanish jarayoni sanaladi. Bunda voqea va jarayonlar, ularni ichki qonuniy bog‘lanishlari mohiyati ochib beriladi.

Tadqiqot obyekti. Mazkur tadqiqotning obyekti oliy ta’lim muassasalarida Chaqiriqqacha harbiy ta’lim yo‘nalishi talabalarining o‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etish jarayoni hisoblanadi.

Tadqiqot doirasida bo'lajak chaqiriqqacha harbiy ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida o'quv mashg'ulotlarini mazmunli, izchil, tizimli va samarali tashkil etish bilan bog'liq pedagogik jarayonlar o'rganiladi. Shuningdek, talabalarining nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashtirish, harbiy-amaliy tayyorgarligini rivojlantirish, mashg'ulotlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodlaridan foydalanish jarayoni tadqiqot obyekti muhim tarkibiy qismi sifatida qaratiladi[2].

Tadqiqot obyekti o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning mazmuni, shakllari, metodlari va vositalari, o'qituvchi hamda talaba o'rtasidagi pedagogik hamkorlik, mashg'ulotlarning nazariy va amaliy yo'nalishlari, talabalarining individual xususiyatlarini hisobga olish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga, chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida intizomlilik, mas'uliyatlilik, jismoniy va ruhiy tayyorgarlik, jamoada ishlash, harbiy-amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiluvchi ta'lim jarayonlari ham tadqiqot obyekti doirasida o'rganiladi.

Umuman olganda, tadqiqot obyekti chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarining o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonining yaxlit pedagogik tizimi bo'lib, unda ta'lim maqsadi, mazmuni, metodlari, shakllari, vositalari hamda kutilayotgan natijalar o'zaro uzviy bog'liqlikda tadqiq etiladi.

Qo'llaniladigan metodlar. Buyuk kashfiyotlar davriga kelib o'qitishning og'zaki metodlari qatorida o'quvchilarning tashabbuskorlikka, onglikka, faollikka yo'naltiruvchi kuzatish, sinov, mashq metodlari vujudga keladi. Bular ta'limning ko'rgazmali metodlari nomi bilan qo'llanila boshlandi.

XIX asr oxiri XX asr boshlariga kelib, tinglovchilarni mustaqilligini rivojlantiruvchi, o'quvchining qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga oluvchi evristik metodlar vujudga keldi. «Faoliyat orqali o'qitish» konsepsiyasi vujudga kelishi bilan amaliy metodlardan foydalanila boshlandi. Bunda ta'lim jarayonida asosiy e'tibor amaliy mashg'ulot turidagi talabalarni mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishni shakllantirishga qaratildi. Keyinchalik bular asosida qisman izlanuvchan, tadqiqotchilik metodlari paydo bo'ldi[3].

Muammoli o'qitishning paydo bo'lishi bilan muammoli ta'lim metodlari qo'llanila boshlandi. Muammoli ta'limda o'quvchilar oldiga o'zlashtirilishi zarur bo'lgan materiallar muammo sifatida qo'yilib, talabalar ushbu muammolarni mustaqil hal etish orqali tabiat va jamiyat to'g'risidagi bilimlarni o'zlashtirishga erishishi bilan tavsiflanadi. Kishilik jamiyatida bolani nafaqat bilim, ko'nikma, malakalarni o'zlashtirishi, balki individual xususiyat va qobiliyatlarni rivojlantirish zarurligini anglagandan so'ng rivojlantiruvchi metodlar qo'llanila boshlandi. O'quv jarayonida texnikani keng qo'llanilishi, ta'limni kompyuterizatsiyalashtirish ko'plab yangi metodlarni paydo bo'lishiga sabab bo'ldi.

Amerikalik pedagog K. Kerr “ta'lim metodlari sohasidagi tub burilishlarni” to'rt bosqichga ajratadi. Kishilik jamiyatining dastlabki rivojlanish bosqichida bolalarni asosiy o'qituvchilari otalar hisoblangan. Birinchi tub burilish ularning o'rniga professional o'qituvchilarning kelishi davri. Ikkinchi tub burilish og'zaki so'zni, nutqni yozuv bilan almashinuvi bilan bog'liq. Uchinchi tub burilish ta'limga bosma so'zning kiritilishi davri. To'rtinchisi ta'limni avtomatizatsiyalashtirish va kompyuterizatsiyalashtirish bilan chambarchas bog'langan.

Barcha davrlarda metodlarni izlash orqali ta'lim jarayonini shakllantirishga erishib kelingan. Biroq biror bir metod o'z-o'zicha qo'llanilmaydi hamda kerakli natijani ta'minlamaydi. Biror bir metod universal xarakterga ega emas[4]. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim jarayonida turli-tuman metodlardan foydalanish tavsifa etiladi (1-rasm).

Ta'lim metodlari	Ta'lim metodlari guruhlari
Og'zaki	Ma'ruza, suhbat, hikoya, tushuntirish, munozara, kitob bilan ishlash
Ko'rgazmali	Illyustratsiya va demonstratsiya

Amaliy	Mashq, pedagogik vazifalarni yechish, didaktik va rolli o'yinlar, treninglar, laboratoriya ishi
Induktiv va deduktiv	Analiz, taqqoslash, qiyoslash, umumlashtirish, sintez, modellashtirish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish
Reproduktiv	Tushuntirish, ma'ruza, hikoya, instruktaaj, kitob bilan ishlash, mashq
Muammoli-izlanuvchan	Evristik suhbat, muammoli savol, vaziyatlar tahlili, umumlashtirish, tizimlashtirish, modellashtirish,
Mustaqil ish metodlari	Kitob bilan ishlash, mashq, pedagogik vazifalarni yechish, laboratoriya ishi, loyiha ishlab chiqish, “keys-stadi”
O'quv-biluv faoliyatini stimullashtiruvchi metodlar	O'quv munozaralari, illyustratsiya va namoyish qilish, didaktik o'yinlar, treninglar, yakka loyihalash, laboratoriya ishi
Nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish metodlari	Og'zaki nazorat: individual va ommaviy so'rov. Yozma nazorat: yozma nazorat ishi, tushuncha va grafik diktant, test. Mashina yordamidagi nazorat: test, virtual laboratoriya ishi

1-rasm. Ta'lim metodlari klassifikatsiyasi.

Umuman, ta'lim metodlarining majmuyi — atrofda voqelikni bilishning yo'li, deya xulosa chiqarish mumkin. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishidagi talabalar aqliy kamol topishining xarakterini belgilaydigan yo'l bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi, shaxs-ning xususiyatlarini shakllantiradi. O'qitishning maqsadi insoniyatning tajribasini o'zlashtirishning o'zidir. Ta'lim nazariyasi o'qitish metodlarini insoniyat tajribasidan oladi va ularni o'quv mashg'ulotlariga moslashtiradi. Shuning uchun o'qitish metodlari doimiy ravishda yangilanadi, takomillashadi, fan-texnikaning rivojlanishi va ijtimoiy rivojlanish asosida yangi metodlar vujudga keladi[5].

Olingan natijalar va ularning tahlili. Ta'lim jarayonining metodologik asosi bilish nazariyasi, harakatlantiruvchi kuchi esa ziddiyatdir. Ziddiyatlar ta'lim jarayonining rivojlantirish va takomillashtirish manbaidir. Jamiyatning uzluksiz ta'lim tizimiga qo'ygan talabi bilan muayyan sharoitda ta'lim jarayonining imkoniyatlari o'rtasidagi ziddiyat ta'lim jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sanaladidi. Bu ziddiyat umuman ta'lim jarayonini, o'quv dasturlarini, ta'limning shakl va metodlarini takomillashtirishning muhim vositadir.

Harbiy ta'lim jarayonida talabalar oldiga qo'yiladigan vazifa bilan o'quvchilarning bilimlari va aqliy rivojlanishi darajalari o'rtasidagi ziddiyat katta ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonidagi ziddiyatlarni hal etish eng maqbul ta'lim metodlari, vositalarini tanlashni taqozo qiladi. Ofitser-o'qituvchilarning o'quv-biluv jarayonidagi turli ziddiyatlarni, bu ziddiyatlarni namoyon bo'lish sharoitlarini o'rganishi va darslarni tashkil etishda ularni hisobga olishi, ta'limni tinglovchi uchun yoqimli mashg'ulotga aylantirish imkonini beradi. O'quv jarayonini tashkil etishning umumiy me'yorlari ta'lim qonuniyatlari va prinsiplari bilan bog'liq. Qonuniyat butun ichidagi qismlar o'rtasidagi obyektiv, takrorlanib turadigan ichki bog'lanishlarni ifodalaydi. Fanda ta'lim qonuniyatlari ta'lim jarayoni komponentlari maqsad, mazmun, metod, shakl, natija orasidagi aloqalarni ifodalaydi. (2-rasm).

2-rasm. Ta’lim jarayoni komponentlarini o‘zaro aloqasi.

Ta’lim qonunlari, qonuniyatlari va prinsiplari muammosi zamonaviy pedagogika fanining dolzarb muammosi hisoblanadi. Ular ko‘p marotaba mutaxassislar tomonidan muhokama qilinganligiga qaramasdan, bugungi kunda ham ushbu tushunchalarni chegaralari aniqlashtirilmaganligiga guvoh bo‘lishimiz mumkin.

Pedagogikada “qonun” va “qonuniyat” tushunchalari falsafiy tushuncha sifatida qo‘llaniladi. Qonun - bu hodisa va jarayonlar o‘rtasidagi zaruriy, mavjud, takrorlanib turuvchi munosabatlardir. Qonun predmetlar orasidagi aloqadorliklarni ifodalaydi[6].

O‘qitish - bu talabalarni o‘quv-biluv faoliyatlarini boshqarish va tashkil etish bo‘yicha maqsadga yo‘naltirilgan hamda maxsus tashkillashtirilgan faoliyatidir. O‘qitish maqsadi - har bir talabani o‘qishini samarali tashkil etish.

An’anaviy tarzda ta’lim jarayonining asosiy qonuniyatlariga quyidagilar kiradi:

- ta’limni jamiyat ehtiyojiga bog‘liqligi qonuniyati;
- ta’lim jarayonida ta’limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi funksiyalarni aloqadorligi qonuniyati;
- ta’lim jarayonida o‘qitish va o‘qish jarayonlarining birligi qonuniyati;
- ta’lim jarayonida mazmunni maqsadga bog‘liqligi qonuniyati;
- ta’lim jarayonida metod va shaklni mazmun bilan aloqadorligi qonuniyati;
- ta’lim samaradorligi o‘qituvchi tomonidan qo‘llanilgan metodlarga bog‘liqligi qonuniyati;
- ta’lim jarayonida o‘quvchilarni yosh va individual xususiyatlarini inobatga olinishi qonuniyati;
- ta’lim samaradorligini ta’lim sharoitlariga bog‘liqligi qonuniyati.

Harbiy ta’lim omillari va hodisalari orasidagi aloqadorliklarni ifodalovchi ta’limning obyektiv qonun va qonuniyatlari didaktik jarayonni rivojlanishining umumiy ko‘rinishini tushunish imkoniyatini yaratadi. Biroq ular amaliy faoliyat uchun ko‘rsatma bera olmaydi, faqatgina ushbu ko‘rsatmalarni yaratish va texnologiyalarni ishlab chiqishda nazariy fakt bo‘lib xizmat qiladi.

Har qanday fan tabiat va jamiyatdagi hodisa va jarayonlarni qonun-qonuniyatlarini o‘rganish bilan shug‘ullanadi. Demak, tabiat qonunlarini tabiiy fanlar, jamiyat qonunlarini ijtimoiy fanlar, tafakkur qonunlarini gumanitar fanlar o‘rganadi.

Yuqoridagi qonunlar dialektika qonunlari deb yuritiladi. Shu bilan birga tor doiradagi hodisa va jarayonlarni ham o‘z qonunlari bor. Jumladan ta’lim jarayonining qonuniyatlari. Ofitser-o‘qituvchi ta’lim jarayonining qonuniyatlarini yaxshi bilsagina, ta’lim jarayonini ongli, samarali boshqara oladi. Ofitser-o‘qituvchi unutmasligi kerak, ta’lim jarayonida didaktik qonuniyatlar bilan birga psixologik, fiziologik, gnoseologik qonuniyatlar ham mavjud. Harbiy ta’lim jarayonining qonun va qonuniyatlari ta’lim jarayonining tamoyillari va qoidalari uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ta’lim tamoyillarida ta’limning me’yoriy asoslari o‘z ifodasini topadi. Ular asoslanmaydigan toifaga mansub bo‘lib, o‘quv amaliyotining yoyilishidan kelib chiqishi va o‘zida o‘quv jarayonining qonuniyatlarini ifodalashi bilan ajralib turadi. Demak, tamoyil o‘quv jarayonining umumiy yo‘nalishini va asosiy talablarini aniqlashtirib beradi. Yoxud tamoyil tushunchasi «nima uchun» yoki «qanday o‘qitish kerak» degan savolga to‘laqonli javob beradi[7].

B.N.Savin (1975) o‘rganilayotgan muammoga o‘quvchini tarbiyalash maqsadi mavqeidan yondashadi: “Ta’lim prinsiplari tarbiya maqsadlariga va o‘qitish jarayoni qonuniyatlariga muvofiq tarzda dars berish va o‘qitish jarayonini belgilashga xizmat qiluvchi asosiy rahbar qoidalardir”.

O‘qitish jarayonini ta’lim prinsipi asosida tashkil etish - bu jarayonni ilmiy asosda qurish demakdir. Ilmiy asosda qurilgan har qanday faoliyat yakuniy natijani ta’minlaydi. Prinsiplar tizimiga yoki alohida tamoyilga tayanish, birinchi navbatda, maktab amaliyotini chuqur tahlil qilish, shuningdek, bu prinsipning zarurligini isbotlash asosida amalga oshiriladi. V.I.Zagvyazinskiy (2002)

ta’lim prinsiplari “shunday mexanizmki, uning yordamida o’qitishning mohiyati, mazmuni va tarkibiy qismlarini aks ettiruvchi qonun va qonuniyatlar aniqlashtiriladi”,- deb ko’rsatishi bilan o’qitishning barcha unsurlarini aks ettiruvchi qonuniyatlar ta’lim tamoyilining mohiyatini tashkil etishini ta’kidlaydi. Pedagogik nashrlarda, shuningdek, amaliyotda o’qitish jarayonining qonuniyatlari va prinsiplari bitta tushuncha degan qarashlar hanuzgacha uchrayib turibdi.

Holbuki, qonuniyat inson ongiga bog’liq bo’lmagan har bir mustaqil hodisa yoki jarayonning mavjudligini ta’min etadigan ichki bog’lanishlar yig’indisidir.

Ta’lim tamoyili esa o’qitish jarayonida amal qilinishi, majburiy bajarilishi shart bo’lgan yetakchi qoida, asosiy talablar bo’lib, u ta’lim jarayonining ichki mohiyatini belgilab beradi va harakatga soladi.

O’quv jarayoni qonuniyatlari va ziddiyatlari uning vazifalarini keltirib chiqaradi.

Harbiy ta’lim jarayoni quyidagi vazifalarni bajaradi: ma’lumotli qilish, tarbiyalash, rivojlantirish. Ta’lim jarayonining ma’lumotli qilish vazifasi tabiat, jamiyat, texnika, shaxs to’g’risidagi bilimlarni o’zlashtirishi, ko’nikma va malakalarni shakllantirish, qobiliyatlarini o’stirish bilan xarakterlanadi[8].

Ta’lim jarayonining navbatdagi vazifasi rivojlantirishdir. Ta’limning ushbu vazifasi nutqning rivojlanish bilan, so’z zaxirasining ortishi bilan, tafakkurni, his- tuyg’uni, tasavvurni rivojlanishi bilan, qobiliyatni rivojlanishi bilan tavsiflanadi.

Bilimlar tizimini o’zlashtirish, shaxsni rivojlantirish o’quvchilarni tarbiyalashni taqozo etadi.

Ta’lim jarayonini tarbiyalovchi vazifasi o’quvchilarda mehnatsevarlikni, mas’uliyatli, axloqiy normalarni, estetik ideallarni, tafakkur madaniyatini shakllantirishi bilan xarakterlanadi. Demak, o’qitishning asosiy ta’limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi vazifalari, tashkiliy, tuzilishli, psixologik, integratsion, differentsiatsion, konsultatsion, nazorat-tashxis, fasilitatsion, refleksiv vazifalar bilan boyitiladi.

O’qitishning ta’limiy vazifasi mohiyati pedagogik bilim, ko’nikma, malakalar tizimi shakllanishi va ularni amaliyotda qo’llash uchun sharoit yaratish bilan xarakterlanadi.

Rivojlantiruvchi vazifa o’quvchilar shaxsida fikrlash, hissiy, motivatsion, kommunikativ sifatlarini rivojlanishi uchun ta’limning aktiv metodlarini qo’llashda amalga oshiriladi.

Tarbiyalovchi vazifa o’quvchilarda intellektual, hissiy sifatlar hamda kasbiy- qadrli qarashlar, o’quv bilish faoliyati motivlari shakllanadigan turli faoliyatlarga kiritishda namoyon qiladi.

Ta’limning tashkillashtiruvchi vazifasi talabalarni o’quv faoliyati va fanlarni o’qitish mazmunining sifati va ko’lami o’rtasidagi uyg’unlikda ko’rinadi.

Ta’limning strukturalashtirish vazifasi har bir alohida mashg’ulot uchun o’quv predmeti bo’yicha o’quv materialini tanlash va tizimlashtirish bilan tavsiflanadi.

Psixologik vazifasi talabalarni ishlashlari uchun qulay sharoit yaratish bilan xarakterlanadi.

Integrativ-differentsiativ vazifasi har bir o’quvchini qobiliyatini va imkoniyatlarini hisobga olgan holda talabalarni hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etishda ifodalanadi.

Maslahat beruvchi vazifasi o’quv predmeti bo’yicha o’quv materialini o’zlashtirishlari uchun individual va guruhli maslahatlarni tashkil etishni taqozo qiladi.

Nazorat-tashxis vazifa o’quv materialini o’zlashtirish darajasi to’g’risidagi teskari aloqani ta’minlovchi, talabalarni individual ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olishni taqozo etadi.

Tuzatuvchi vazifasi o’quvchilarni o’quv faoliyatini nazorat va baholash asosida boshqarish va tuzatishni ifodalaydi.

Refleksiv vazifa o’z harakatlarini anglashni, boshqalarni tushunishda namoyon bo’ladi.

Ta’limning fasilitatsion vazifasi o’quvchilarga ilmiy bilimlarni o’zlash-tirishlarida metodik, psixologik va texnik jihatdan qo’llab-quvvatlashni va yordam berishni taqozo qiladi.

Shunday qilib, ta’limning barcha vazifalari o’zaro aloqadorlikda amalga oshiriladi. Bizga ma’lumki, pedagogik jarayon o’zaro aloqador ta’lim, tarbiya, rivojlanish jarayonlaridan tashkil topgan jarayondir. Ta’lim - bu maqsadga yo’naltirilgan, oldindan loyihalashtirilgan faoliyat bo’lib,

unda talabalarining bilim olishi, tarbiyalanishi, rivojlanishi amalga oshiriladigan, faoliyat va muloqot tajribasining alohida tomonlari o'zlashtiriladigan jarayondir[9].

Ilmiy yangiligi, Tadqiqotning ilmiy yangiligi chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarining o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik qonuniyatlarini aniqlash, tizimlashtirish va ularni ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etishning nazariy hamda amaliy asoslarini takomillashtirish bilan belgilanadi. Tadqiqot jarayonida chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarining o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning mazmuni, shakllari, metodlari va vositalari o'zaro uzviy bog'liqlikda ko'rib chiqilib, ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi asosiy pedagogik omillar aniqlashtiriladi.

Chaqiriqqacha harbiy ta'lim mashg'ulotlarini tashkil etishda nazariy bilimlarni amaliy tayyorgarlik bilan integratsiyalash, talabalarining individual imkoniyatlari va tayyorgarlik darajasini hisobga olish, mashg'ulotlarda interfaol va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari asoslanadi. Shuningdek, o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va natijalarini baholashning o'zaro bog'liq bosqichlari tizimlashtiriladi.

Tadqiqotning yangilik jihatlaridan biri sifatida talabalarining harbiy-amaliy bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni tashkil etish modeli taklif etilib, unda maqsadli, mazmuniy, jarayonli va natijaviy komponentlarning o'zaro aloqadorligi yoritiladi. Mazkur model asosida o'quv mashg'ulotlarining samaradorligini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari aniqlashtiriladi.

Shuningdek, chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarining o'quv mashg'ulotlarini takomillashtirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilib, ularni amaliyotga joriy etish orqali talabalarining harbiy tayyorgarligi, mustaqil faoliyati, intizomi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari kengaytiriladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv mashg'ulotlar, amaliy treninglar va psixologik tayyorgarlik usullaridan foydalanish tarbiya samaradorligini oshiradi. O'qituvchi va qo'mondonlarning shaxsiy namunalar, adolatli munosabati hamda rag'bat va nazorat mexanizmlarining uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, Ta'lim jarayonining ramziy ko'rinishi uning mustaqil, yaxlit tizim ekanligidan, u o'ziga xos va mos qonuniyatlar asosida qurilishidan dalolat ko'rsatadi.

Ta'lim jarayoni bu - ofitser-o'qituvchi tomonidan talabalarga ma'lum bir maqsadga erishish uchun, ushbu maqsad talab etgan mazmunni u yoki bu metodlar yordamida aniq shakllarda yetkazib beriladigan va natijaga ega bo'lgan jarayondir. Ta'lim jarayonining mohiyati shundaki, o'qitish va o'qish faoliyatlarining o'zaro aloqadorligida hamda ofitser-o'qituvchi va talabalarining ongli va faol munosabatlaridadir.

Ta'lim jarayonida ta'lim tamoyillariga o'zaro aloqadorlikda amal qilinadi. Yagona tamoyilga amal qilish orqali ta'lim samaradorligiga erishib bo'lmaydi. Tamoyillar faqat aloqadorlikda, kompleks tarzda ta'lim samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Faqat kompleks tarzda ta'lim maqsadini aniqlashni, ta'lim mazmunini, metodlarini, vositalarini, shakllarni tanlashni hamda zamonaviy ta'lim muassasalarini vazifalarini samarali hal etishni ta'minlaydi.

Shunday qilib, ofitser-o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi ijobiy munosabat xizmatni osonlashtirib, uni sevimli mashg'ulotga aylantiradi. Bu esa talabalarda kerakli jangovar sifatlarini tarbiyalashga yordam beradi. Ta'lim vaqtida ham, ta'limdan tashqari holatlarda ham o'ziga xos his-tuyg'ularga, irodaviy sifatlarga, tafakkur va dunyoqarashga ega bo'lgan insonlar o'zaro munosabatlarga kirishadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. “Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch” asari “Ma'naviyat” 2008.
2. Xasanboyev J, Sariboyev H, Niyozov G, Hasanboyeva O, Usmonboyeva M. Pedagogika. O'quv qo'llanma. Fan. 2006 y.
3. Mavlonova R.A., Raxmonqulova N.X., Voxidova N.X. Pedagogika. Darslik. – T., 2010.
4. Ибрагимов Х, Абдуллаева Ш. Теория педагогики. Т.: Наука и технологии, 2008.

5. Raximov F.B. Harbiy psixologiya va pedagogika asoslari Darslik.-B.;Umid, 2022.-151 b.
6. Abduqodirov A.S., Ahmedov G'. Harbiy xizmat axloqi. Qo'llanma Sharq nashriyoti Toshkent 2007. – 228 b.
7. Nasriddinov Ch.R. Harbiy psixologiya. O'quv qo'llanma T.;Fan, 2004.-123 b.
8. Satib-Aldiyev A., Karimjonov A. “Harbiy pedagogika” nashriyoti, TDPU Toshkent 2005. – 215 b.
9. Nazarov T.T. “Ta’lim transformatsiyasi” ilmiy-metodik jurnal. Buxoro 2026, № 1.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA METODIKA	
SHAXSDA SOG‘LOM TURMUSH TARZI KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH Rahimboyev Rustamjon Abdurahmon o‘g‘li	4
O‘ZBEK VA INGLIZ SOMATIK MAQOLLARIDA KONSEPTUAL METAFORA, METONIMIYA VA PRAGMATIK VAZIFALAR Xamdamova Gulshan Xamroyevna	9
TALABALARNING INGLIZ TILIDA O‘QISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA PSIXOLOGIK OMILLARGA YO‘NALTIRILGAN INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH METODIKASI Turayeva Xurshida Toxirovna	16
BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TASVIRIY SAN‘ATNI STEAM YONDASHUVI ASOSIDA O‘QITISHNING DIDAKTIK TAMOYILLARI Ibadullayeva Shaxnoza Ilxamovna, G‘ulomova Shahruza Faxritdinovna	21
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TASVIRIY SAN‘AT DARSLARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI Ibadullayeva Shaxnoza Ilxamovna, Boymuradova Tursuntosh Ilhom qizi	28
FORMATIV BAHOLASHNING “360 DARAJA” MODEL: INGLIZ TILI DARSLARIDA O‘Z-O‘ZINI, O‘ZARO VA O‘QITUVCHI TOMONIDAN BAHOLASHNI INTEGRATSIYA QILISH METODIKASI Xoldorova Shahlo Shuhratjon qizi	34
BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA PEDAGOG VA TARBICHILARINING KASBIY MALAKALARI ASOSIDA PSIXOLOGIK TRENINGLARDAN FOYDALANISHNING UMUMIY ASOSLARI Jo‘rayeva Dilnoza O‘ktam qizi	40
BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARIDA ADAPTIV PEDAGOGIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH Kuldosheva Sabohat Otamurodovna	44
BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARI BILAN O‘TKAZILADIGAN JISMONIY TARBIYA MASHG‘ULOTLARINING XUSUSIYATLARI VA SHAKLLARI Ibadova Zamira Rashidovna	51
BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA IJTIMOIIY-MA‘NAVIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH (TARBIYA FANI MISOLIDA) Jabborova Azizaxon Husniddin qizi	58

XORIJIY TIL O'QITUVCHILARI TOMONIDAN FRANSUZ TILINI O'RGATISHDA QO'LLANILADIGAN METODOLOGIK TAMOYILLAR Hojiyeva Gulchehra Salimovna	65
INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING ENTREPRENEURIAL CULTURE AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION Niyazov Mirshod Khayatovich	74
RAQAMLI TA'LIMDA SUN'YIY INTELLEKT: PEDAGOGIK LOYIHALASHNING YANGI YONDASHUVLARI Xolliyev Nurbek Askarovich	79
"TALABALAR SPORT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI" Jo'rayeva Zarifa Oltinboy qizi	89
SOG'LOM TURMUSH TARZINING MA'NAVIY ASOSLARI Rahimboyev Rustamjon Abdurahmon o'g'li	95
PEDAGOGICAL CONDITIONS AND A TASK-BASED MODEL FOR DEVELOPING THE SPEECH COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS Zaripova Soxiba Orif qizi,	100
RAQAMLI TA'LIM SHAROITIDA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASINI SUN'YIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MODERNIZATSIYA QILISH Zokirjonova Maftuna Shuxratovna	110
BO'LAJAK O'QITUVCHILAR TAYYORLOVI: ZAMONAVIY TALABLAR VA TRANSFORMATIV RIVOJLANISH Safarova Nigora Nasillovna	118
SUN'YIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH ASOSIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH Yaxyayeva Madina Ibrohim qizi	124
METHODOLOGY FOR ENHANCING COMMUNICATIVE COMPETENCES OF LANGUAGE UNIVERSITY STUDENTS THROUGH THE APPLICATION OF COACHING TECHNOLOGIES. Abbasova Nargiza Kabilovna	129
SOME REMARKS ON THE WORKS OF EASTERN PANDOM Umarova Sitora Mukhlisovna	134
ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI DAVLAT DASTURLARINING O'RNI VA AHAMIYATI (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) Mo'minova Ozodaxon Dilmurodjon qizi	143
SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA JISMONIY FAOLLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI A.B.Jaksimuratov	145
FILOLOGIYA FANLARI	
O'ZBEK TILIDA EMOTIKON VA EMOJI BIRLIKLARINING LINGVISTIK VAZIFALARI	153

Umurzakova Zuxraxon Yusupjon qizi	
INGLIZ VA O'ZBEK LINGVOMADANIYATLARIDA "DARAXT-INSON" METAFORASI: QIYOSIY LINGVOMADANIY TAHLILI Ibragimova Gulshan Raimovna	158
ЖОМИЙ ВА НАВОИЙ ШЕЪРИЙ ИДИОСТИЛИНИ ҚИЁСИЙ-ЛИНГВОПОЭТИК ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ Чориев Таваккал Равшанович	162
TALABALARDA YOZMA NUTQ KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA XALQARO BAHOLASH MEZONLARI TAHLILI Alimardonova Malika Botir qizi	172
PRESERVATION AND TRANSFORMATION OF NATIONAL-CULTURAL COMPONENTS IN FOLK TALES RETOLD BY GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE Fayyozjon Azimov	176
THE FREQUENCY OF METAPHORICAL USES OF THE LEXEME YURAK IN ABDULLA QODIRIY'S BYGONE DAYS: A CORPUS-BASED ANALYSIS Shodiyeva Madinabonu Shavkat qizi	183
TARIXIY VOQEALARNING YANGICHA TALQINI (XAYRIDDIN SULTONNING "YALDO KECHASI" ROMANI ASOSIDA) UO'K 821.512.133 Xo'jamurodova Oydin Xo'jamurod qizi	192
BOLALAR SHE'RIYATIDA YUMORNING POETIK TABIATI VA UNI TAHLIL QILISH MEZONLARI	197
Qobilova Aziza Ahrorovna	
ОТ ЯЗЫКОВОГО ФЕНОМЕНА К ИССЛЕДОВАНИЮ: ФЕНОМЕН- ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В УЗБЕКСКИХ ГРУППАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕНЕРАТИВНОГО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА. Мустафаева Дилфуза Нематиллоевна	205
РОЛЬ ИСТОРИЧЕСКИХ ФАКТОВ В ФОРМИРОВАНИИ ОБРАЗА АМИРА ТИМУРА В УЗБЕКСКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ Пулатова Мохичехра Темировна	213
ANIQ VA TABIIY FANLAR	
CHAQIRIQQACHA HARBIY TA'LIM YO'NALISHI TALABALARNING O'QUV MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI. Aminov Pahlavon Hamid o'g'li	219
HUDUDLARDA ISHLAB CHIQRISH KUCHLARINI OQILONA JOYLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI Axmedova Nozima Fayzulloevna	227
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI YURITISHDA ERP TIZIMLARINING O'RNİ: AMALIYOT VA MUAMMOLAR Yusupova Nilufar Qasimovna	233

BIOKIMYO FANINI SUN'YI INTELLEKT TEKNOLOGIYALARINI QO'LLAB OLIB BORILGAN TAJRIBA- SINOV NATIJALARINING MATEMATIK-STATISTIK TAHLILI G.A.Ixtiyarova, J.M.Sharopov, N.Z.Eshchanova, S.M.Axmedova	239
SUN'YI INTELLEKT VOSITALARI YORDAMIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING DARSNI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	248
Zokirova Sitorabonu Shokirjonovna	